

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM THÚY HÀ

**ĐẤU TRANH CỦA BINH LÍNH NGƯỜI VIỆT
TRONG QUÂN ĐỘI PHÁP Ở VIỆT NAM
TỪ ĐẦU THẾ KỈ XX ĐẾN NĂM 1945**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Thái Nguyên, 2014

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM THÚY HÀ

**ĐẤU TRANH CỦA BINH LÍNH NGƯỜI VIỆT
TRONG QUÂN ĐỘI PHÁP Ở VIỆT NAM
TỪ ĐẦU THẾ KỈ XX ĐẾN NĂM 1945**

Chuyên ngành: Lịch sử Việt Nam

Mã số: 60.22.03.13

LUẬN VĂN THẠC SĨ NHÂN VĂN

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy

Thái Nguyên, 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là kết quả làm việc của tôi và chưa được công bố trong bất cứ một công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2014

Tác giả luận văn

Phạm Thúy Hà

Xác nhận
của Trưởng khoa chuyên môn

PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy

Xác nhận
của Người hướng dẫn khoa học

PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy

LỜI CẢM ƠN

Lời đầu tiên, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành tới tất cả các thầy cô giáo trong Khoa Lịch sử, đặc biệt là những thầy cô giáo ở chuyên ngành Lịch sử Việt Nam, những người đã giảng dạy và động viên tôi trong suốt hai năm học vừa qua giúp tôi hoàn thành nghiên cứu và hoàn thiện nghiên cứu đề tài.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới **PGS.TS. Hà Thị Thu Thủy** người đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi trong suốt quá trình nghiên cứu.

Qua đây, cũng xin gửi lời cảm ơn tới gia đình và bạn bè tôi, những người đã luôn ở cạnh tôi trong những lúc khó khăn nhất và giúp tôi có được thành quả ngày hôm nay.

Luận văn này là kết quả bước đầu của quá trình nghiên cứu khoa học song do điều kiện năng lực và thời gian còn hạn chế, đề tài nghiên cứu không tránh khỏi những sơ suất, thiếu sót. Rất mong được sự đóng góp, bổ sung của các thầy cô và các bạn để công trình thêm hoàn thiện

Tác giả luận văn

Phạm Thúy Hà

MỤC LỤC

Trang

Trang phụ bìa	
Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	3
3. Đối tượng, phạm vi và nhiệm vụ nghiên cứu của đề tài	5
4. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	6
5. Đóng góp của đề tài	6
6. Cấu trúc của đề tài	7
Chương 1. SỰ HÌNH THÀNH ĐỘI NGŨ BINH LÍNH NGƯỜI VIỆT TRONG QUÂN ĐỘI PHÁP	8
1.1 Nhu cầu về lực lượng thực hiện xâm lược và bình định Việt Nam	8
1.2 Thực hiện triệt để chính sách "Dùng người Việt đánh người Việt"	12
1.3. Đội ngũ binh lính triều Nguyễn – nguồn bổ sung trực tiếp cho quân đội thuộc địa Pháp ở Đông Dương	19
Tiểu kết chương 1	22
Chương 2. CÁC CUỘC ĐẤU TRANH TIÊU BIỂU CỦA BINH LÍNH NGƯỜI VIỆT TRONG QUÂN ĐỘI PHÁP Ở VIỆT NAM TỪ ĐẦU THẾ KỈ XX ĐẾN NĂM 1945	24
2.1 Đấu tranh trong giai đoạn từ đầu thế kỉ XX đến năm 1930	24
2.1.1 Vụ đầu đầu độc lính Pháp ở Hà Nội (1908)	24
2.1.2 Tham gia âm mưu khởi nghĩa của Thái Phiên và Trần Cao Vân (1916)	29
2.1.3 Khởi nghĩa Thái Nguyên (1917)	32
2.1.4 Binh biến Bình Liêu (1918-1919)	42
2.1.5 Tham gia khởi nghĩa Yên Bái	48

2.2 Đấu tranh trong giai đoạn 1930-1945.....	55
2.2.1 Tham gia khởi nghĩa Nam Kỳ (23-11-1940).....	57
2.2.2 Binh biến Đô Lương (13-1-1941).....	64
Tiểu kết chương 2	67
Chương 3. MỘT VÀI NHẬN XÉT VỀ PHONG TRÀO ĐẤU TRANH CỦA BINH LÍNH NGƯỜI VIỆT TRONG QUÂN ĐỘI PHÁP Ở VIỆT NAM TỪ ĐẦU THẾ KỈ XX ĐẾN NĂM 1945	68
3.1 Nguyên nhân dẫn đến phong trào đấu tranh.....	68
3.2 Ảnh hưởng của các khuynh hướng cách mạng đầu thế kỉ XX	76
3.2.1 Ảnh hưởng của khuynh hướng cách mạng dân chủ tư sản.....	76
3.2.2 Ảnh hưởng của khuynh hướng cách mạng vô sản.....	85
3.3 Vai trò trong phong trào giải phóng dân tộc.....	91
3.4 Một số bài học kinh nghiệm	95
Tiểu kết chương 3	99
KẾT LUẬN.....	100
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	103
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Cuối thế kỉ XIX, sau khi căn bản hoàn thành công cuộc bình định về quân sự và chính trị, thực dân Pháp bắt tay ngay vào thực hiện công cuộc khai thác thuộc địa Việt Nam. Qua hai đợt khai thác thuộc địa, ở một chừng mực nhất định kinh tế - xã hội Việt Nam đã có sự chuyển biến. Nhưng về cơ bản, nước ta vẫn ở trong vòng luẩn quẩn của đói nghèo, lạc hậu, bị nô dịch và lệ thuộc chặt chẽ vào nước Pháp. Thực dân Pháp ra sức bóc lột và thống trị một cách tàn bạo đối với người dân Việt Nam. Vì vậy, mâu thuẫn giữa toàn thể dân tộc Việt Nam với đế quốc Pháp ngày càng sâu sắc và đòi hỏi phải được giải quyết. Các phong trào đấu tranh của quần chúng nhân dân chống Pháp diễn ra mạnh mẽ đã thu hút các lực lượng khác tham gia. Trong số đó phải kể tới cuộc đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp. Đây là hệ quả của chính sách cai trị truyền thống thực dân nói chung. cụ thể hơn, là hệ quả của chính sách “*Dùng người Việt trị người Việt*” của thực dân Pháp ở Việt Nam.

Mặc dù mới được chính thức thành lập (7/7/1900 – Đạo luật về tổ chức quân đội thuộc địa) và từng bước hoàn thiện cả về đội quân chính quy lẫn không chính quy những năm đầu thế kỉ XX, nhưng ngay từ đầu, các cuộc phản chiến của lực lượng ngụy binh đã diễn ra. Tính đến trước cách mạng tháng Tám năm 1945 có khoảng gần mười cuộc đấu tranh có sự tham gia của binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Đông Dương như Vụ đầu độc binh lính Pháp ở Hà Nội (27/6/1908); sự tham gia của binh lính người Việt trong cuộc khởi nghĩa của đồng bào Dao và những người tù ở Bắc Kạn (năm 1914); sự tham gia của binh lính người Việt trong cuộc vận động khởi nghĩa của Thái Phiên và Trần Cao Vân ở Trung kì (năm 1916); cuộc khởi nghĩa Thái Nguyên (năm 1917); cuộc khởi nghĩa của binh lính đồn Bình Liêu – Quảng Ninh (16/11/1918); sự tham gia của ngụy binh trong cuộc khởi nghĩa Yên Bái (tháng 2/1930); cuộc binh biến Đô Lương – Nghệ An (13/1/1941)... Các cuộc đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp được coi là những mốc lịch sử có ý nghĩa quan

trọng. Nó quan trọng không chỉ bởi đã thể hiện được ý chí kiên cường, dũng cảm, tinh thần yêu nước sâu sắc của toàn thể dân tộc Việt Nam, mà còn thể hiện được vai trò của một lực lượng đặc biệt, được kẻ thù coi là công cụ xâm lược, đàn áp, thống trị và bóc lột nhân dân ta, nhưng họ đã biết đứng lên phản kháng, đứng về phía nhân dân, về phía chính nghĩa. Các cuộc đấu tranh của binh lính Việt đã phát huy được truyền thống đấu tranh chống thực dân Pháp, hướng tới mục tiêu độc lập, tự do cho dân tộc, gây tiếng vang lớn trong nước và thế giới, làm cho thực dân Pháp hoang mang lo sợ, chính quyền Pháp ở Đông Dương chấn động, cho thấy sự thất bại của người Pháp trong âm mưu lôi kéo và sử dụng người Việt làm công cụ thống trị và bóc lột ở Việt Nam, góp phần răn đe hệ thống cai trị của họ. Đặc biệt, ở mỗi thời điểm khác nhau, các cuộc đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp đã từng bước thể hiện được những ảnh hưởng của những khuynh hướng cách mạng mới ở nước ta. Sự thành, bại của các cuộc đấu tranh đó đã ít nhiều chứng minh được tính đúng đắn và hạn chế của mỗi khuynh hướng cách mạng, đồng thời báo hiệu được sự thành công của các khuynh hướng đó đối với vận mệnh dân tộc, được coi là “*những phát súng đầu tiên báo hiệu thời kì đấu tranh mới*”.

Để hiểu thêm và có hệ thống về phong trào đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp, góp phần khẳng định những trang sử vàng trong truyền thống đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc Việt Nam nói chung và nhân dân các dân tộc nơi xảy ra các cuộc đấu tranh của binh lính người Việt nói riêng, đặc biệt là tìm ra nguyên nhân và đánh giá được vai trò của lực lượng binh lính người Việt trong công cuộc đấu tranh chống thực dân Pháp giành độc lập dân tộc, đồng thời phân định được những ảnh hưởng khác nhau của các khuynh hướng cách mạng ảnh hưởng tới các cuộc đấu tranh đó cũng như rút ra được những bài học kinh nghiệm trong quá trình lãnh đạo cách mạng của Đảng, tôi mạnh dạn chọn đề tài: “*Đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Việt Nam từ đầu thế kỉ XX đến năm 1945*” làm luận văn thạc sĩ của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Liên quan đến đề tài “*Đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Việt Nam từ đầu thế kỉ XX đến năm 1945*” trên nhiều khía cạnh khác nhau đã có một số cơ quan, cá nhân giới sử học trong nước đề cập đến và được công bố.

Có lẽ, tác phẩm đề cập sớm nhất đến vấn đề này là tác phẩm của lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc, đó là: “*Bản án chế độ thực dân Pháp*”. Tác phẩm được viết bằng tiếng Pháp trong khoảng những năm 1921-1925 và lần đầu tiên xuất bản ở Pari – thủ đô của nước Pháp năm 1925. Tác phẩm đã tố cáo chính sách thống trị, bóc lột tàn bạo của thực dân Pháp ở Đông Dương và qua đó thấy được đó là một trong những nguyên nhân quan trọng dẫn đến các cuộc đấu tranh chống Pháp của nhân dân ta bùng nổ trong đó có một số cuộc đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp như ở Trung kì, Thái Nguyên...

Cuốn “*Lịch sử tám mươi năm chống Pháp*” của Trần Huy Liệu, tác giả viết về cuộc chiến tranh của nhân dân cả nước chống Pháp, trong đó có đề cập đến hoàn cảnh, diễn biến của một số cuộc đấu tranh chống Pháp có sự hưởng ứng và tham gia của binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Việt Nam như: Vụ đầu độc Hà Thành (1908), cuộc vận động khởi nghĩa của Thái Phiên và Trần Cao Vân ở Trung kì (năm 1916); cuộc khởi nghĩa Thái Nguyên (năm 1917); cuộc khởi nghĩa của binh lính đồn Bình Liêu – Quảng Ninh (16/11/1918); sự tham gia của ngụy binh trong cuộc khởi nghĩa Yên Bái (tháng 2/1930); cuộc binh biến Đô Lương – Nghệ An (13/1/1941)...

Trong các cuốn thông sử làm tài liệu, giáo trình cho dạy và học môn Lịch sử cho các trường chuyên nghiệp, cao đẳng, đại học và THPT cũng đã đề cập tới hầu hết các cuộc đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Việt Nam với các nội dung: nguyên nhân, diễn biến, kết quả và một số đánh giá như: tác giả Đinh Xuân Lâm (chủ biên), Nguyễn Văn Khánh, Nguyễn Đình Lễ (2008), *Đại cương Lịch sử Việt Nam*, tập II, NXB Giáo dục; Nguyễn Ngọc Cơ (chủ biên), Trần Đức Cường (2010), *Giáo trình Lịch sử Việt Nam*, tập IV, NXB Đại học sư phạm.

Các cuốn sách khác như: Đào Duy Anh (1994), *Đất nước Việt Nam qua các đời*, NXB Thuận Hóa; Bộ Quốc phòng – Viện Lịch sử quân sự Việt Nam (2000), *Lịch sử quân sự Việt Nam*, tập 9, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội...; Các văn kiện Đảng như: Đảng cộng sản Việt Nam (1977), *Văn kiện Đảng 1930-1945*, NXB Sự thật Hà Nội... Các công trình nghiên cứu lịch sử của Đảng bộ các địa phương nơi xảy ra các cuộc đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Việt Nam nửa đầu thế kỉ XX như Lịch sử Đảng bộ thành phố Hà Nội; Lịch sử Đảng bộ tỉnh Thái Nguyên, tỉnh Quảng Ninh, tỉnh Yên Bái, tỉnh Nghệ An... đều đề cập tới các cuộc đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Việt Nam nửa đầu thế kỉ XX.

Nhìn chung, các tác phẩm của các nhà lãnh đạo cách mạng và những công trình nghiên cứu của các cơ quan và các nhà khoa học nói trên đã đề cập và cung cấp tương đối đầy đủ về các cuộc đấu tranh tiêu biểu của lực lượng ngụy binh Việt Nam trong quân đội Pháp nửa đầu thế kỉ XX, chủ yếu là các nội dung về nguyên nhân, diễn biến, kết quả và một vài nhận xét đánh giá. Các tác phẩm và công trình đó là nguồn tài liệu quan trọng giúp chúng tôi nghiên cứu, tham khảo và hoàn thành đề tài này. Tuy nhiên các sự kiện mà các công trình và tác phẩm đó nghiên cứu, đề cập hầu hết đều đặt các cuộc đấu tranh của binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Việt Nam nửa đầu thế kỉ XX trong cuộc đấu tranh chung của dân tộc Việt Nam, hoặc lại nghiên cứu một cách riêng lẻ, phục vụ cho lịch sử của riêng địa phương mình mà chưa có một công trình nào nghiên cứu một cách có hệ thống về phong trào đấu tranh của riêng binh lính người Việt trong quân đội Pháp ở Việt Nam nửa đầu thế kỉ XX, để qua đó thấy được đây cũng là một trong những động lực đấu tranh giải phóng dân tộc của cách mạng Việt Nam và từ đó xác định được vị trí, vai trò của lực lượng này đối với lịch sử dân tộc so với các lực lượng khác như: công nhân, nông dân... mà Đảng ta đã xác định trong Cương lĩnh chính trị đầu tiên vào đầu năm 1930. Ngoài ra, có thể cũng chưa có một công trình nghiên cứu nào phân định